

Jeugdrecht en jeugdbescherming

DD 2017/60

a. **Juridisch-organisatorisch aspect**

Geen einde aan de interlandelijke adoptie

Staatssecretaris Dijkhoff wil interlandelijke adoptie niet stopzetten, maar wil de zorgvuldigheid en kwaliteit van de procedures verder verbeteren door een aantal maatregelen te nemen. Dat schrijft de staatssecretaris aan de Tweede Kamer in reactie op het rapport 'De toekomst van de keten voor interlandelijke adoptie' van adviesbureau Andersson Elffers Felix (AEF) en het advies 'Bezinning op interlandelijke adoptie' van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ). Een goed gereuleerde adoptieprocedure biedt kansen voor kinderen die gebaat zijn bij adoptie. Daarnaast is het een mogelijkheid voor mensen met een kinderwens om via een legale route hun wens te vervullen.

Een eerste maatregel die de staatssecretaris neemt om het stelsel toekomstbestendig te maken, is een actiever internationaal beleid van de Centrale autoriteit internationale kinderaangelegenheden (Ca). De Ca zal zich actiever bemoeien met de contact(ontwikkeling) en met de zendende landen, waarmee beter zicht komt op de landen en organisaties waarmee wordt samengewerkt. Er zal in principe alleen worden samengewerkt met landen die bij het Haags Adoptieverdrag zijn aangesloten.

Daarnaast zal de Ca het toezicht op de vergunninghouders (op met name financieel gebied) optimaliseren en haar toezichhoudende rol nauwer afstemmen met de Inspectie Jeugdzorg. Hiermee kan de Ca adequater sturen op financiële of kwalitatieve risico's bij vergunninghouders. 'Om de effectiviteit van deze maatregel te vergroten, krijgt de Ca een wettelijke aanwijzingsbe-

voegdheid om de vergunninghouders aan te spreken. Ik zal daarom een voorstel doen om de Wet opnemings buitenlandse kinderen ter adoptie (Wobka) te wijzigen', aldus staatssecretaris Dijkhoff.

Vanwege de afname van het aantal adopties is het logisch te kijken naar het aantal vergunninghouders. Het huidige aantal is vijf vergunninghouders. In 2005 ging het om rond de 1200 adopties, terwijl in 2016 ongeveer 200 adopties hebben plaatsgevonden. De verwachting is dat het aantal adopties structureel op een laag niveau zal blijven. Deze daling vraagt om een kwalitatief goede, maar kleinere adoptieketen. Staatssecretaris Dijkhoff stelt de Tweede Kamer daarom voor dat de huidige vergunningen die zijn afgegeven tot 2019-2020, niet per definitie verlengd worden.

Tot slot gaat de Ca een normenkader opstellen om binnen de keten van vergunninghouders, de Stichting Adoptievoorzieningen en de Raad voor de Kinderbescherming te hanteren. Het normenkader heeft onder meer betrekking op de invulling van het subsidiariteitsbeginsel. Dat beginsel houdt in dat er eerst gekeken wordt naar de mogelijkheden om het kind binnen het eigen gezins- of familieverband onder te brengen, dan naar binnenlandse adoptie en pas als dat niet kan naar buitenlandse adoptie. Het beleid moet zo eenduidiger worden. In de loop van 2017 wordt een eerste aanzet gemaakt met bovenstaande maatregelen en de benodigde wetwijziging.

De RSJ had in haar advies tenslotte kritiek op adopties uit de VS, China en EU-landen. De staatssecretaris ziet geen reden de adoptierelatie tussen Nederland en de VS en de EU-landen te beëindigen, nu er ten aanzien van de Verenigde Staten heldere samenwerkingsafspraken zijn tussen Nederland en de VS en wordt voldaan aan de principes en uitgangspunten zoals vermeld in de huidige wet- en regelgeving. Datzelfde geldt voor de adoptie uit EU-landen. Er is geen twijfel over de zorgvuldigheid van de procedure en de invulling van het subsidiariteitsbeginsel. Wel hebben adopties uit China de kritische

aandacht in verband met beperkte mogelijkheid tot toezicht. Dit jaar zal een ambtelijke delegatie wederom afreizen naar China. Mocht er in de toekomst aanleiding voor zijn, dan kan adoptie uit bepaalde landen heroverwogen worden.

(*Nieuwsbericht Min VenJ 31 januari 2017 (Kamerstukken 31265, 62)*)

Overigens blijkt uit de cijfers van de Stichting Adoptie over het jaar 2016 dat het aantal kinderen dat uit het buitenland door Nederlandse ouders wordt geadopteerd verder te zijn gedaald en wel van 304 in 2015 naar 216 in 2016 (<https://adoptie.nl/wp-content/uploads/2017/03/2012-2016-Trends-en-analyse-interlandelijke-adoptie.pdf>). Wel blijkt het aantal aanvragen voor een beginseltoestemming om een buitenlands kind te mogen adopteren te zijn toegenomen met 86 ten opzichte van 2015 (toen 636, in 2016 717). Veel wensouders blijken overigens nog steeds sluiproutes te kiezen om aan een wenskind te komen.

Jeugdhulp

Binnen de jeugdhulp en de rol van de gemeenten blijkt ook genoeg te gebeuren, zoals moge blijken uit onderstaande mededelingen. Overigens dreigen in 2017 diverse gemeenten ernstige tekorten te hebben in hun begrotingen voor de jeugdhulp. Enerzijds heeft dat te maken met een groter appel dat wordt gedaan op de jeugdhulp, anderzijds met meer gecompliceerde casuïstiek. Zo dreigt twee derde van de Limburgse gemeenten 2017 een tekort van 28,7 miljoen euro op het budget voor jeugdhulp te hebben, zo meldde de krant *De Limburger* op 21 augustus 2017. Vooralsnog wordt niet verwacht dat dit tot wachtlijsten gaat leiden, deels omdat gemeenten buffers hadden aangelegd, deels omdat zij gelden uit het Participatiefonds en de WMO 2015 mogen doorsluizen.

Deal Zorg voor veiligheid in de stad

Nieuwsbericht Min VenJ 20 maart 2017

Op 20 maart 2017 hebben de steden Almere, Breda, Leeuwarden, Maastricht, Nijmegen, Tilburg en Zoetermeer samen met de Ministeries van Veiligheid en Justitie, Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de 'City Deal Zorg voor Veiligheid in de stad' gelanceerd. Met deze City Deal gaan de betrokken ministeries en steden op een nieuwe manier samenwerken om criminaliteit en overlast te voorkomen door het sociale domein en het veiligheidsdomein met elkaar te verbinden. De overeenkomst tussen de betrokken partijen is integraal opgenomen in de *Staatscourant* van 1 juni 2017 (Jaargang 2017, Nr. 30344). De steden en de ministeries zijn ervan overtuigd dat het mogelijk is om criminaliteit te voorkomen door vroegtijdige signalering en een integrale aanpak van problemen. De inzet op preventie kan veel leed en maatschappelijke kosten besparen. Zorg, en veiligheid vormen daarbij geen tegenstelling, maar een ijzersterke combinatie, aldus de contractspartijen. Immers, er zijn veel verschillende instanties en hulpverleners betrokken bij mensen die uiteindelijk met justitie in aanraking komen. De informatie is er vaak wel, maar soms niet op de juiste plaats of bij de juiste instantie. Nu al werken (lokale) partijen – zoals wijkteams, sociale diensten, werkgevers, schuldhulpverlening, scholen, woningcorporaties, verzekeraars, veiligheidshuis en politie – steeds vaker samen. Om dit nog verder te verbeteren gaan de steden in samenwerking met de ministeries experimenten starten om de knelpunten die er bestaan tussen de domeinen weg te nemen.

De City Deal Zorg voor Veiligheid richt zich op zeven experimenten. Het accent ligt daarbij op kwetsbare personen zoals risicojeugd, licht verstandelijk beperkten, ex-gedetineerden en personen met verward gedrag.

Zij hebben zowel op het gebied van veiligheid als zorg ondersteuning nodig. Ook hebben zij hulp nodig bij budgetbeheer en het re-integreren op de arbeidsmarkt om weer volwaardig deel te kunnen nemen aan de samenleving. De meervoudige problematiek vraagt om een levensloopbenadering, zodat de verschillende interventies op elkaar aansluiten. Daarnaast vraagt het om maatwerk, die door de steden in deze City Deal zal worden geboden.

De City Deal komt voort uit het interbestuurlijke programma Agenda Stad. Steden, Rijksoverheid, de Europese Commissie, maatschappelijke partners en het bedrijfsleven werken hierin samen aan het versterken van groei, leefbaarheid en innovatie in het Nederlandse en Europese stedennetwerk. De beoogde looptijd van City Deal is 2,5 jaar (van eind maart 2017 tot en met eind oktober 2019). Artikel 4.6 regelt de mogelijkheid van een eventuele verlenging.

Sinds de decentralisaties in 2015 spelen de gemeenten in toenemende mate een rol in de zorg en ondersteuning aan deze gezinnen, vaak georganiseerd vanuit wijkteams. Gemeenten hebben per 1 januari 2015 wijkteams ingesteld om zorg en ondersteuning te bieden aan gezinnen en huishoudens. De inspecties constateren dat de transformatie en de daarbij behorende manier van werken nog niet is afgerond. De professionals die in de wijkteams werken, zijn over het algemeen hoog gekwalificeerd en gemotiveerd. Maar ze hebben nu verschillende verantwoordelijkheden, hun bevoegdheden zijn niet goed beschreven en ze krijgen te weinig tijd.

In de komende jaren gaan de inspecties onderzoek doen naar de ontwikkeling en het functioneren van lokale netwerken. Daarmee dragen de inspecties bij aan een integrale beoordeling van de kwaliteit en de effectiviteit van de zorg en ondersteuning, zoals geboden wordt aan kwetsbare burgers in het sociaal domein.

(Brief aan de Tweede Kamer bij de rapporten van de Inspectie Jeugdzorg en Toezicht Sociaal Domein)

(Bron: Inspectie Jeugdzorg en www.nji.nl/https://agendastad.nl/city-deal-om-criminaliteit-en-overlast-voorkomen/)

Slecht zicht op aantal kindermishandelingszaken justitieketen (Jeugdrecht)

De gegevens over kindermishandelingszaken in justitiële documenten sluiten niet aan op de definitie van kindermishandeling zoals die in de Jeugdwet is beschreven. Mede daardoor bestaat er geen goed beeld van het aantal kindermishandelingszaken dat bij justitiële organisaties geregistreerd is. Dat blijkt uit onderzoek van het WODC. Om te kunnen bepalen of een zaak binnen de definitie van kindermishandeling valt en als zodanig geregistreerd zou moeten worden, moet niet alleen bekend zijn of het slachtoffer minderjarig is, maar ook wat de relatie van het slachtoffer tot de pleger is. Dit laatste ontbreekt in de bestaande documenten. Het is daardoor onduidelijk of de verdachte/dader wel altijd een ouder of een andere persoon betreft waartoe het slachtoffer in een relatie van afhankelijkheid of onvrijheid staat. Dit is echter een belangrijk criterium uit de wettelijke definitie van kindermishandeling.

Ook is onduidelijk hoe de wél aangetroffen gegevens over kindermishandelingszaken zich tot elkaar verhouden. Waar de ene bron rapporteert over het aantal slachtoffers, rapporteert de andere bron over het aantal verdachten en weer andere bronnen over het aantal strafzaken en/of incidenten. Bovendien ontbreekt een deel van de informatie over de afhandeling van zaken.

Het Ministerie van Veiligheid en Justitie wil het aantal kindermishandelingszaken in de justitieketen in de toekomst kunnen monitoren en volgen. Dat was ook de reden om het WODC te vragen de huidige kennis over het aantal geregistreerde kindermishandelingszaken in de justitieketen in beeld te brengen op basis van bestaande (onderzoek)rapporten. Het gaat hierbij expliciet om registraties; niet om schattingen van de totale omvang van het fenomeen kin-

dermishandeling in Nederland. Het betreft aantallen vanaf het jaar 2012. Onder de justitieketen worden in dit verband de volgende organisaties verstaan: politie, Openbaar Ministerie (OM), rechtspraak, Raad voor de Kinderbescherming, reclassering en gecertificeerde instellingen.

(Bron: Min VenJ (18 mei 2017))

Brief Minister van Veiligheid en Justitie aan Tweede Kamer d.d. 28 juni 2017 over afhandelingsduur jeugdstrafrecht

Het duurt te lang voordat zaken in het jeugdstrafrecht zijn afgehandeld. Minister Blok schrijft aan de Tweede Kamer dat alle betrokkenen het erover eens zijn dat de 'doorlooptijden' te lang zijn en dat verkorten prioriteit verdient. In 2001 stelde toenmalig staatssecretaris Kalsbeek van Justitie normen op voor de tijd waarbinnen strafzaken voor minderjarigen moeten zijn afgedaan. De gedachte daarachter was dat maatregelen bij jongeren meer effect hebben naarmate ze sneller en consequenter worden uitgevoerd. De doorlooptijden zijn vervolgens tot 2010 sterk verbeterd, maar daarna zijn de cijfers juist verslechterd. Volgens de norm van Kalsbeek moet 80 procent van de zaken binnen ongeveer een half jaar zijn afgedaan. Dat is de periode tussen het eerste verhoor door de politie en het vonnis van de rechter. Maar in 2016 haalde slechts 50 procent van de zaken die norm. Volgens Blok zetten alle betrokkenen erop in om de periode van afhandeling te verkorten. In twee regio's loopt bovendien een onderzoek om te kijken wat precies de oorzaken van de traagheid zijn en hoe het sneller kan.

'Gemeenten blijven worstelen met jeugdhulp'

Veel gemeenten hebben sinds de transformatie de zorg voor kinderen en jongeren nog altijd niet goed voor elkaar. Zo lopen de wachtlijsten voor jeugdhulp op en komt de integrale hulp maar moeizaam tot stand. Dat concludeert het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP) op basis van eigen

onderzoek. De decentralisatie van de jeugdhulp zou moeten leiden tot snellere en gepaste hulp aan kinderen en jongeren, maar volgens het NIP is dat niet het geval. De beroepsvereniging voor psychologen concludeert dat gemeenten en hulpverleners elkaar niet goed weten te vinden. Samenwerking en integrale aanpak is volgens de psychologen vooral een streven, maar nog geen praktijk. Het NIP wil met zorgverzekeraars, gemeenten en ministeries in gesprek om structurele verbeteringen door te voeren. Aan het onderzoek deden 285 vrijgevestigde psychologen, pedagogen en psychotherapeuten mee.

(Bron: Nederlands Instituut van Psychologen (3 augustus 2017))

Onderzoek naar hulp loverboy-slachtoffers

De Inspectie Jeugdzorg start een onderzoek naar zorgaanbieders die hulp bieden aan slachtoffers van loverboys en mensenhandel. Het onderzoek richt zich op de kwaliteit van de gespecialiseerde jeugdhulp. Het onderzoek wordt gedaan in opdracht van staatssecretaris Martin van Rijn van VWS. Het is een vervolg op het 'Actieplan Aanpak meisjesslachtoffers van loverboys/mensenhandel in de zorg voor jeugd' van de Commissie Azough. Zo zal – onder meer – worden onderzocht of de hulp voor de opvang en behandeling van slachtoffers, bijvoorbeeld rond de waarborging van veiligheid en de kwaliteit van het leefklimaat, nu in lijn is met de criteria zoals drie jaar geleden zijn opgesteld door de commissie. Het toezicht wordt uitgevoerd bij de dertien jeugdhulp-aanbieders die hebben aangegeven gespecialiseerde residentiële hulp te bieden. Van elk onderzoek wordt een instellingsrapport gemaakt. Het eindrapport wordt naar verwachting in het eerste kwartaal van 2018 gepubliceerd.

Bron: Inspectie Jeugdzorg 9 augustus 2017]

Jeugdbescherming

Ingevolge artikel 1:266 lid 1 onder a Burgerlijk Wetboek (BW) kan de rechtbank het

gezag van een ouder beëindigen indien een minderjarige zodanig opgroeit dat hij in zijn ontwikkeling ernstig wordt bedreigd, en de ouder niet in staat is de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding, bedoeld in artikel 1:247 lid 2 BW, te dragen binnen een voor de persoon en de ontwikkeling van de minderjarige aanvaardbaar te achten termijn. Uit de gepubliceerde rechtspraak op het terrein van de jeugdbescherming blijkt dat zich met name rond de vraag of na twee jaar uithuisplaatsing in het kader van de ondertoezichtstelling van de kinderen “automatisch” het ouderlijk gezag moet worden beëindigd belangrijke ontwikkelingen voor te doen. Het op grond van de wet (artikel 1:266 BW) moeten omzetten van het ouderlijk gezag in voogdij van een gecertificeerde instelling na een uithuisplaatsing van twee jaren wordt steeds meer genuanceerd. Dat valt te zien in zowel enkele uitspraken van de rechtbanken als die van de gerechtshoven. Uitgangspunt is daarbij nog al eens dat de beëindiging van het ouderlijk gezag een maatregel is die diep ingrijpt in het gezinsleven van zowel de ouder van wie het gezag wordt beëindigd als de minderjarige over wie het gezag wordt uitgeoefend. In de rechtspraak van het EHRM (zie onder meer EHRM 6 oktober 2015, N.P. tegen Moldavië, nr. 58455/13, rechtsoverweging 65 en 66) wordt ten aanzien van gezagsbeëindiging het volgende overwogen.

“The deprivation of parental rights is a particularly far-reaching measure which deprives a parent of his or her family life with the child and is inconsistent with the aim of reuniting them. Such measures should be applied only in exceptional circumstances and can only be justified if they are motivated by an overriding requirement pertaining to the child’s best interests (...).

66. In identifying the child’s best interests in a particular case, two considerations must be borne in mind: firstly, it is in the child’s best interests that his ties with his

family be maintained except in cases where the family has proved particularly unfit; and secondly, it is in the child’s best interests to ensure his development in a safe and secure environment (...). It is clear from the foregoing that family ties may only be severed in very exceptional circumstances and that everything must be done to preserve personal relations and, where appropriate, to “rebuild” the family (...). It is not enough to show that a child could be placed in a more beneficial environment for his upbringing (...). However, where the maintenance of family ties would harm the child’s health and development, a parent is not entitled under Article 8 to insist that such ties be maintained.”

Ingevolge artikel 20 leden 1 en 3 van het Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK) heeft een kind dat tijdelijk of blijvend het verblijf in het gezin waartoe het behoort, moet missen, of dat men in zijn of haar eigen belang niet kan toestaan in het gezin te blijven, recht op bijzondere bescherming en bijstand van staatswege. Bij het afwegen van oplossingen wordt op passende wijze rekening gehouden met de wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding van het kind. Zie hiervoor onder andere de belangrijke uitspraak van het gerechtshof Den Haag 28 september 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:2919. Daarin overweegt het hof in overwegingen 21 en 22 onder andere het volgende:

“Het hof neemt voorts het volgende in aanmerking. Zolang de ouders blijven meewerken aan de hulpverlening, zolang zij zich in blijven zetten ter verbetering van hun eigen situatie, zolang zij blijven instemmen met de uithuisplaatsing bij de huidige pleegouders en zolang de minderjarige bij haar grootouders kan blijven wonen en aldaar veilig en ongestoord haar hechtingsproces kan voortzetten, acht het hof een verhuizing en een gezagsbeëindiging niet in het belang van de minderjarige. Het hof neemt daarbij in aanmerking dat allerm minst vaststaat dat de minderjarige zich ook aan nieuwe pleegouders veilig zal hech-

ten en dat thans – door de instemming van de grootouders om voorlopig als pleeggezin te blijven functioneren – geen noodzaak bestaat om de minderjarige te verplaatsen naar een ander pleeggezin. Gezien de veilige hechting aan de huidige pleegouders, de goede band die de minderjarige blijkens de omgangsverslagen met haar ouders heeft en het feit dat de ouders niet aan de minderjarige ‘trekken’, is het hof van oordeel dat het handhaven van het gezag de ontwikkeling van de minderjarige niet zal bedreigen, zodat het verbreken van de gezagsrelatie in strijd zou zijn met artikel 8 EVRM.

22. Door de instemming van de ouders om de minderjarige de komende jaren bij de pleegouders te laten opgroeien – welke instemming blijkt uit het feit dat de minderjarige aanvankelijk in het vrijwillig kader bij de pleegouders is geplaatst alsmede uit het feit dat de ouders niet aan de minderjarige ‘trekken’ – en de veilige hechting van de minderjarige aan de pleegouders is het hof voorts van oordeel dat de voor de minderjarige aanvaardbare termijn voor beoordeling van de mogelijkheden van de vader om de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding van de minderjarige te dragen, nog niet is verstreken. Het hof overweegt daartoe dat onder de aanvaardbare termijn moet worden verstaan de periode van onzekerheid over de vraag in welk gezin hij of zij zal opgroeien, die het kind kan overbruggen zonder verdergaand ernstige schade voor zijn ontwikkeling op te lopen. Onder de hiervoor genoemde omstandigheden zal voor de minderjarige echter niet of nauwelijks sprake zijn van een periode van onzekerheid over de vraag in welk gezin zij zal opgroeien.”

Hoewel er dus inzake de op grond van artikel 1:266 BW genoemde grond voor gezagsbeëindiging meer genuanceerde uitspraken zijn te vinden, blijkt althans uit de op rechtspraak.nl gepubliceerde uitspraken het aantal gezagsbeëindigingen in aantal verre het aantal verlengingen van de ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing na twee jaar te overstijgen.

Klachtenanalyse 2016 Raad voor de Kinderbescherming

Uit een in eind augustus 2017 gepubliceerd rapport Klachtenanalyse 2016 blijkt dat het aantal klachten dat bij de Raad voor de Kinderbescherming werd ingediend ongeveer gelijk is gebleven. Zo leidde 0,4% van de raadsonderzoeken tot een klacht. In 2015 was dit 0,5%, in 2014 was dit ook 0,4%.

In 2016 werden er exact hetzelfde aantal klachten ingediend als in 2015. In voorgaande jaren werd hier vaak een toename gezien, aldus de RvdK. Deze jarenlange stijgende lijn in het aantal ingediende klachten (in 2006 werden er bijvoorbeeld nog maar 160 klachten ingediend) zette dit jaar dus niet door. De regio's behandelden in 2016 wel meer klachten dan in 2015 en 2014.

In 2016 zijn (absoluut en relatief) meer klachten afgedaan middels een formele klachtbeslissing dan in 2015. Daar waar in 2015 37% van de klachten met een formele afhandeling werd afgedaan, was dat in 2016 62%, aldus het rapport. Deze stijging van het aantal formele klachtbeslissingen lijkt, aldus een zichtbaar gevolg van de daling van het aantal succesvolle informeel aangepakte klachten in 2016. Qua hoeveelheid stijgen de formele klachtbeslissingen in 2016 weer naar het niveau van 2014, toen 65% van de klachten formeel werd afgedaan en de PCMO methode nog niet bij de RvdK was ingevoerd. In 2016 dienden moeders de meeste klachten in bij de RvdK (52%), gevolgd door de (biologisch) vaders (40%). In een aantal zaken klaagden ouders gezamenlijk (2%). De overige klachten werden ingediend door bijvoorbeeld kinderen zelf, grootouders, pleegouders of adoptie wensouders. Net als in voorgaande jaren komen de meeste klachten voort uit Gezag & Omgangsonderzoeken (G&O). Afgezet tegen het totaal aantal afgeronde G&O onderzoeken in 2016 (5210) leidde een kleine 2% van deze onderzoeken (64) tot een formele klachtbeslissing van een directeur. In straf- en ASAA-zaken werd net als voorgaande jaren het minst geklaagd. Over beschermingsonderzoeken wordt ook relatief veel geklaagd.

In 2016 betroffen 99% van de formele klachtbeslissingen een G&O en/of een beschermingsonderzoek. In het rapport wordt ook ingegaan op belangrijke conclusies en leerpunten die uit de analyse getrokken kunnen worden. Volgens het rapport staat vast dat, evenals in voorgaande jaren, een groot aantal gegrond verklaarde klachten gaat over het informeren en motiveren door de RvdK. Terugkerend punt is dat een klacht gegrond wordt verklaard, niet op de inhoud van de overwegingen van de RvdK, maar op het onvoldoende vermelden of motiveren in het rapport waarom deze beslissing is genomen. Als concrete voorbeelden worden genoemd:

- Het is onduidelijk waarom de kinderen niet zijn gehoord in het onderzoek.
- Het is onduidelijk waarom het onderzoek is uitgebreid.
- Het raadsrapport geeft te weinig zicht op de motieven van de RvdK om bepaalde informanten niet te horen.
- Het is onduidelijk waarom de raadsonderzoeker niet op huisbezoek is gegaan.
- Het is onduidelijk hoe de RvdK externe stukken heeft laten meewegen en welke waardering hij heeft gehecht aan deze stukken.
- Het is onduidelijk waarom er is afgeweken van het onderzoeksplan.
- Het is onduidelijk wat er is gebeurd met door partijen aangedragen stukken.
- In het rapport is gebruikgemaakt van algemene termen die niet gespecificeerd worden, zoals 'huiselijk geweld'.
- Het raadsrapport schetst een te eenzijdig beeld waarbij zorgen uitgebreider omschreven zijn dan krachten.
- Het is onduidelijk waarom een informant geraadpleegd is terwijl daarvoor geen toestemming gegeven is." (Rapport Klachtenanalyse 2016, p. 10)

De opstellers van het rapport concluderen dat opvallend veel geklaagd werd over de te korte duur van het onderzoek. Deze klachten werden veelal niet gegrond verklaard, omdat er geen minimale duur aan een raads-

onderzoek verbonden is. Wel werd vastgesteld dat het voor een raadsonderzoek belangrijk is dat alle (noodzakelijke) informatie wordt verzameld en dat duidelijk gecommuniceerd wordt met ouders over bijvoorbeeld de planning van het raadsonderzoek en welke informatie ingewonnen gaat worden. Het tijds kader waarbinnen dit gebeurt is op zich niet bepalend. Belangrijk is dat het voor betrokkenen duidelijk is wat er gebeurt en dat betrokkenen voldoende gehoord zijn, aldus de opstellers van het rapport. Hoewel het aantal klachtonderdelen per jaar flink kan variëren, blijft het percentage (deels) gegrond verklaarde klachtonderdelen al jaren stabiel, rond de 28 à 29% (Rapport Klachtenanalyse, p. 10 en 11). De vraag is of dit zo opvallend is. Mij valt op dat veel onderzoeken bestaan uit gesprekken met de ouders, met het kind (indien mogelijk), relevante derden (school, hulpverleners e.d.) en dat daarvan verslag wordt gedaan, maar dat erg weinig geprobeerd wordt om bijvoorbeeld het kind en de ouder(s) met elkaar in gesprek te brengen als het kind de ouder(s) afwijst. Ik vind dat een omissie in het onderzoek. Juist een ontmoeting tussen het kind en de ouder die door het kind wordt afgewezen, kan heel nuttig zijn om duidelijk te krijgen of het kind de verzorgende ouder napraat of dat er toch gevoel zit bij het kind als het met de niet-verzorgende ouder wordt geconfronteerd.

P. Vlaardingerbroek

b. **Sociaal-wetenschappelijk aspect**

Risico- en beschermende factoren in de forensische jeugdhulp – over het vaststellen van risico- en beschermende factoren en het voorkomen van ongewenste ontwikkelingsuitkomsten

Risicotaxatie speelt een belangrijke rol in de forensische jeugdhulp. Dit geldt zowel in het civielrechtelijk kader, waar gezinnen

begeleid worden vanwege ernstige opvoedproblematiek en onveiligheid voor de kinderen in het gezin, als in het strafrechtelijk kader, waar jongeren die een strafbaar feit gepleegd hebben hulp ontvangen. Aan de hand van risicotaxatie-instrumenten wordt niet alleen ingeschat hoe groot de kans op herhaling van bijvoorbeeld kindermishandeling of delinquent gedrag is, maar wordt ook in beeld gebracht welke risico- en beschermende factoren er aanwezig zijn in het gezin, of bij de jeugdige. De aanwezigheid van deze risico- en beschermende factoren beïnvloeden de kans op herhaling en informatie hierover biedt belangrijke handvatten voor behandeling (Andrews & Bonta, 2010).

Wetenschappelijk onderzoek naar risicotaxatie-instrumenten en naar de beïnvloeding van risico- en beschermende factoren levert kennis op die gebruikt kan worden om de diagnostiek en behandeling van ernstige opvoedproblematiek en delinquentie te verbeteren. Dit jaar zijn er bij de programmagroep Forensische Orthopedagogiek van de Universiteit van Amsterdam twee proefschriften verschenen op dit gebied, beide gericht op de preventieve forensische jeugdhulp. Mark Assink promoveerde in februari op zijn proefschrift getiteld: *'Preventive risk assessment in Forensic Child and Youth Care'*. Zijn werk is gericht op risicotaxatie bij specifieke subgroepen in de forensische populatie. Assink beoogt meer kennis te genereren over de invloed van risicofactoren en – door het ontwikkelen van risicotaxatie-instrumenten – bij te dragen aan de verbetering van procedures rondom risicotaxatie. In dezelfde maand promoveerde Anouk Spruit met haar onderzoek naar de effectiviteit van sportinterventies ter voorkoming van jeugd delinquentie. Verondersteld wordt dat sportdeelname verschillende risicofactoren vermindert en beschermende factoren versterkt. Spruit onderzocht in haar proefschrift *'Keeping youth in play – The effects of sports-based interventions in the prevention of juvenile delinquency'* in hoeverre deze veronderstel-

ling klopt. In deze bijdrage geven we een overzicht van de belangrijkste resultaten van de onderzoeken van Assink en Spruit. We sluiten af met conclusies en toekomstige ontwikkelingen op dit gebied.

Mark Assink – Preventieve risicotaxatie in Forensische Jeugdzorg

Veel studies vanuit de (forensische) orthopedagogiek en ontwikkelingspsychologie richten zich op het toetsen van veronderstelde verbanden tussen een specifieke subset van risicofactoren enerzijds, en bijvoorbeeld delinquent gedrag of kindermisbruik van jongeren anderzijds. Op basis van dit soort studies is een groot aantal verschillende risicofactoren geïdentificeerd. Er was echter minder bekend over het relatieve belang van al deze verschillende risico- (en beschermende) factoren. Mark Assink voerde om die reden vier studies uit gericht op (het meten van) een brede variëteit aan factoren die de ontwikkeling van minderjarigen stimuleren of belemmeren, met als doel eerder en beter (effectiever, gericht) te kunnen ingrijpen.

Voor een eerste studie zijn multilevel meta-analyses uitgevoerd om te kijken op welke risico-domeinen *life-course persistent* (LCP) delictplegers verschilden van *adolescence-limited* (AL) delictplegers, oftewel, tussen jongeren die ook buiten de adolescentiefase crimineel gedrag vertonen en jongeren wiens delictgedrag zich beperkt tot de adolescentiefase. Resultaten van analyses op data van 55 studies lieten zien dat de grootste verschillen werden gevonden in de risicofactoren uit de domeinen van het criminele verleden, agressief gedrag, alcohol en drugmisbruik, seksueel gedrag, relaties, emotionele of gedragsproblemen, en school/werk. Minder onderscheidend waren factoren uit de gezins-, neurocognitieve en attitude domeinen. De mate waarin risicofactoren gerelateerd aan de fysieke gezondheid, achtergrond van het kind, en buurt aanwezig waren verschilde zelfs niet significant voor de LCP en AL overtreeders.

Verder leken 'sibling'-variabelen (kenmerken van de broers/zussen) belangrijker dan kenmerken van de moeders. Met name tijdens de kindertijd bleken relaties met anderen van belang. *Overall* bleken LCP overtredders veel meer problemen in meerdere domeinen te kennen (bijvoorbeeld ook in het school/werk domein) dan AL overtredders, wat indiceert dat interventies die tot doel hebben om te voorkomen dat AL overtredders verworden tot LCP overtredders zich zouden moeten richten op het verminderen van risico's binnen meerdere domeinen en dat samenwerking tussen professionals in verschillende disciplines daarbij van belang is. Ook raadde Assink, ter preventie van aanhoudende delinquentie, interventies tijdens de kindertijd aan met speciale aandacht voor problematische interacties met leeftijdgenoten (naast de overige domeinen) en die afgestemd zijn op het geslacht en etnische achtergrond van de jongere. Geconcludeerd werd dat de LCP en AL overtredders meer van elkaar leken te verschillen in de *mate waarin* bepaalde risicofactoren zich in de levens van de jongeren voordeden, dan dat het nu echt twee kwalitatief verschillende groepen waren (zie ook Fairchild en collega's, 2013).

In een tweede studie werd een risicotaxatie instrument voor het plegen van een eerste overtreding (de Y-ARAT-FO; *Youth Actuarial Risk Assessment Tool for First-Time Offending*) ontwikkeld en onderzocht. Dit is een risicotaxatie instrument waarmee politie-medewerkers zonder klinische ervaring het risico op een eerste overtreding kunnen inschatten voor jongeren die betrokken zijn geweest bij een delict (d.w.z. niet als verdachten, maar als getuigen of slachtoffers), aangezien er aanwijzingen waren dat deze jongeren een vergroot risico lopen om het criminele pad te betreden. Het doel was uiteraard om dit te voorkomen. Dit idee was vernieuwend, omdat de meeste risicotaxatie-instrumenten tot dan toe zich hadden gericht op het voorkomen van recidive bij plegers. Het instrument is overigens ontwikkeld puur op basis van gegevens be-

schikbaar in politie-databases (in dit geval politiegegevens over 1368 jongeren), zodat het ook bruikbaar zou zijn in die context. De validatie van het instrument vond plaats met behulp van een steekproef van 886 jongeren. Wanneer de Y-ARAT-FO wordt beschouwd als een 'eerste screeningsinstrument' (dus zeker niet als een definitief risicotaxatie instrument waarop bijvoorbeeld een interventie kan worden afgestemd) kan de predictieve validiteit van de Y-ARAT-FO als voldoende beschouwd worden. Ook stelt Assink dat het instrument gezien moet worden als ondersteunend aan het oordeel van politiemedewerkers (over of er verder onderzoek of hulp zou moeten worden geboden). Het moet dus naast dat oordeel gebruikt worden, omdat het instrument bepaalde gegevens die niet in de politiebestanden geregistreerd worden niet meeneemt en daardoor wellicht mogelijk belangrijke risicofactoren mist. Verder toonden de resultaten aan dat de leeftijd van de jongere ten tijde van het eerste geregistreerde incident waarbij de jongere als getuige of slachtoffer betrokken was het sterkste verband vertoonde met zijn of haar latere delinquent gedrag, gevolgd door het totaal aantal geregistreerde incidenten waarbij de jongere betrokken was (niet als verdachte) en het aantal registraties van verstoringen van de openbare orde zonder geweld waarbij de jongere betrokken was als getuige of slachtoffer. Hierbij dient wel nogmaals opgemerkt te worden dat andere mogelijke belangrijke variabelen (zoals mentale gezondheid en cognitief functioneren) dus buiten beschouwing bleven, omdat gegevens hierover niet beschikbaar waren in de politiegegevens. De Y-ARAT-FO is het eerste risicotaxatie instrument dat op basis van gegevens in politie gegevensbestanden het risico op het starten met delinquent gedrag bij jongeren voorspelt en is van belang vanuit vroeg preventief oogpunt. De derde studie van het promotieonderzoek van Assink richtte zich op het voorspellen van het risico op slachtofferschap van seksueel misbruik bij kinderen. Met een aantal

multilevel meta-analyses werd onderzocht welke domeinen van risicofactoren hieraan het sterkste gerelateerd waren. Een dergelijke studie was nog niet eerder verricht. Een totaal van 89 studies gaf informatie omtrent 27 risicodomeinen rondom het kind, de ouder(s), gezinssysteem, thuis omgeving, of interactie tussen deze systemen (d.w.z. 89 studies werden gevonden gericht op kinderen die slachtoffer waren geworden van seksueel misbruik, waarin werd gerapporteerd over tenminste 1 verband tussen het seksueel misbruik slachtofferschap en een daaraan voorafgaande factor bij kinderen tot 21 jaar, of studies waarmee het verschil werd bestudeerd tussen respondenten die als kind seksueel misbruikt waren en respondenten die dat niet waren, zodat de effecten van risicofactoren voor seksueel misbruik vastgesteld konden worden). De grootste effecten werden gevonden voor: 1) het hebben van een ouder met een geschiedenis van misbruik en/of verwaarlozing (zonder dat deze ouder overigens de dader van het seksueel misbruik hoefde te zijn), 2) de aanwezigheid van eerdere of gelijktijdige (andere) vormen van misbruik of mishandeling, 3) mentale, fysieke of gedragsproblematiek bij het kind, en 4) het vrouwelijke geslacht. Problemen bij de moeder (bijv. ouderlijke mentale of fysieke problemen en ouderlijk alcohol-/drugsgebruik) bleken verder belangrijker dan problemen bij de vader. De meeste domeinen vertoonden geen verschillende effecten als gevolg van geslacht of etnische achtergrond. Er werd geconcludeerd dat meerdere risicodomeinen verband hielden met seksueel misbruik bij kinderen. De resultaten lijken de gedachte van de intergenerationele overdracht van kindermishandeling te ondersteunen en indiceren tevens dat diverse vormen van geweld, misbruik of mishandeling vaak samen voorkomen. Er bleken op basis van de literatuur echter wel verschillen te zijn in de belangrijkste risicofactoren voor de diverse vormen van misbruik. Zo lijkt het dat de nadruk bij seksueel misbruik meer op kind-gerelateerde risico-

domeinen ligt (mentale, fysiek en gedragsproblemen, geslacht en school-gerelateerde problemen), terwijl de nadruk bij fysiek geweld en verwaarlozing meer zou liggen op risicofactoren in de domeinen van de ouder (perceptie bij ouder van kind als probleem, ouderlijke angst, boosheid of hyperreactiviteit, ouderlijke stress, lage eigenwaarde bij ouders, slechte ouder-kind relatie) en/of gezin (veel gezinsconflicten, lage gezinscohesie).

De laatste studie van Assink betrof een studie van politiegegevens van 3200 jongeren (niet-plegers maar getuigen of slachtoffers; random verdeeld over een ontwikkelsteekproef van $n = 1549$ en een valideringsteekproef van $n = 1651$) waarmee een risicotaxatie instrument is ontwikkeld en gevalideerd voor inschatting door politiemedewerkers van het risico op een OTS en het risico op toekomstige zorgelijke incidenten als kindermisbruik, huiselijk geweld of strijd en/of seksueel overschrijdend gedrag op het woonadres van de jongere. Het instrument heet de *Youth Actuarial Care Needs Assessment Tool for Non-Offenders* (Y-ACNAT-NO) en baseert zich puur op politiegegevens over slechts 6 items, namelijk: 1) het aantal geregistreerde incidenten van huiselijk geweld op het woonadres van de jongere, 2) het aantal geregistreerde incidenten van huiselijke strijd waarbij de jongere en/of een medebewoner van de jongere het slachtoffer was, 3) het aantal geregistreerde incidenten waarbij een medebewoner van de jongere een verdachte was, 4) het aantal geregistreerde incidenten waarbij de jongere betrokken was (niet als een verdachte), 5) de leeftijd van de jongere, en 6) het aantal geregistreerde incidenten waarbij een medebewoner van de jongere slachtoffer van conflicten was. De predictieve validiteit van het instrument was voldoende om het gebruik ervan als een eerste screeningsinstrument te verantwoorden, bijvoorbeeld wanneer er een beslissing nodig is over of een jongere doorverwezen moet worden naar een jeugdbescherming instantie voor verder onderzoek naar de zorgbehoeften.

Ook hier geldt echter dat het instrument altijd naast het oordeel van de politiemedewerkers gebruikt dient te worden, en deze niet kan vervangen.

Assink concludeert dat de ontwikkelde risicotaxatie instrumenten veelbelovende resultaten laten zien, makkelijk te implementeren zijn in de computersystemen van de Nederlandse politie en kosten-efficiënt zijn. Wel bleek dat het belang van een bepaalde risicofactor wisselt met de specifieke forensische uitkomst die wordt bekeken, en om die reden was het nodig om verschillende risicotaxatie instrumenten te ontwikkelen. Kanttekening is verder dat een aantal belangrijke variabelen die voorspellend zijn voor delinquentie (omgang met deviante vrienden, laag IQ, slechte schoolprestaties) buiten beschouwing zijn gebleven, omdat deze gegevens niet worden opgeslagen in de computersystemen van de Nederlandse politie. Ook zijn er geen problemen in de context van de opvoeding meegenomen, zoals ouderlijke voorgeschiedenis van misbruik, problemen tussen de ouders onderling, en de ouderlijke mentale of fysieke problemen. Uiteindelijk gaat het om de cumulatie van risicofactoren en is het van belang oog te hebben voor alle risicofactoren die aanwezig kunnen zijn in de diverse facetten van het leven van een jongere (ook wel: meer-voudige aanpak).

Anouk Spruit – Sportinterventies ter voorkoming van jeugddelinquentie

Om effectief te kunnen zijn moeten interventies die ingezet worden in de forensische zorg, waaronder programma's voor de preventie van jeugddelinquentie, zich richten op risico- en beschermende factoren (Andrews & Bonta, 2010). Er wordt verondersteld dat dit geldt voor sportinterventies, omdat sportparticipatie in verband wordt gebracht met verschillende positieve ontwikkelingsuitkomsten die samenhangen met een lagere kans op delinquentie. Hoewel empirisch onderzoek op dit gebied niet eenduidig is, wordt bijvoorbeeld aan-

genomen dat sportparticipatie samenhangt met betere uitkomsten in termen van morele ontwikkeling, emotieregulatie en omgaan met teleurstellingen, samenwerken, zelfvertrouwen, schoolprestaties en mentale gezondheid. Ook de sociale controle of bindingstheorie van Hirschi (1969) zou een verband tussen sportparticipatie en een lagere kans op delinquentie kunnen verklaren. Volgens deze theorie is de kans op delinquent gedrag kleiner bij jongeren naarmate zij zich meer verbonden voelen met de maatschappij, omdat zij door delinquent gedrag belangrijke relaties op het spel zetten. Er wordt verondersteld dat sportparticipatie een positieve invloed heeft op de vier bindingsmechanismen die Hirschi onderscheidt. Zo zou sport de *hechting* aan anderen (teamgenoten, coach) versterken, het opnemen van morele *waarden en normen* bevorderen, leiden tot *gebondenheid* waardoor er minder tijd overblijft voor andere (delinquente) activiteiten en resulteren in meer *betrokkenheid* bij conventionele activiteiten waardoor er meer te verliezen is bij delinquent gedrag. Omdat sportinterventies daarnaast vaak als leuk ervaren worden door jongeren en – wanneer ingezet als (preventieve) interventie – als niet stigmatiserend, is de implementatie hiervan wereldwijd sterk toegenomen. Omdat er echter nog weinig evidentie is voor de validiteit van bovenstaande aannames en er ook gesuggereerd wordt dat sportparticipatie het risico op delinquent gedrag juist zou kunnen vergroten, verrichtte Anouk Spruit onderzoek naar het verband tussen sport en jeugddelinquentie.

Spruit deed dit door het uitvoeren van meta-analyses en een quasi-experimenteel onderzoek naar de sportinterventie 'Alleen jij bepaalt wie je bent' (AJB), een preventieprogramma ter voorkoming van jeugddelinquentie bij risicjongeren. Voor de eerste studie in haar proefschrift onderzocht ze de empirische literatuur naar het verband tussen sportparticipatie en delinquentie bij jongeren. Uit een meta-analyse van de bevindingen van 51 studies concludeerde

ze dat er geen significant verband is tussen sportparticipatie en jeugddelinquentie, ofwel dat jongeren die sporten niet meer of minder delinquent zijn dan jongeren die niet sporten. Deze resultaten suggereren volgens Spruit dat de veronderstelde invloed van sportparticipatie op gedrag en vaardigheden buiten de sportcontext niet sterk genoeg is om effect te hebben op jeugddelinquentie. Een alternatieve verklaring zou kunnen zijn dat de positieve effecten van sportparticipatie teniet worden gedaan door de negatieve effecten. Deze negatieve effecten worden bijvoorbeeld verwacht voor sportactiviteiten of -contexten waarin er sprake is van sterke competitie, wat kan aanzetten tot immoreel gedrag. Ook sportcontexten waarin er sprake is van veel alcoholgebruik zouden de kans op delinquent gedrag kunnen vergroten.

In een vervolgstudie onderzocht Spruit, wederom middels meta-analytische technieken, de effectiviteit van sport- en bewegingsinterventies op vier aspecten van het psychosociaal functioneren. Hiertoe verzamelde zij alle studies naar de effectiviteit van interventies met een sportcomponent, waarin de resultaten van jongeren in de interventiegroep werden afgezet tegen de resultaten van jongeren in de controlegroep (zonder sportcomponent). De resultaten van vier meta-analyses lieten kleine maar significante effecten zien, waaruit geconcludeerd kan worden dat sport- en bewegingsinterventies effectief waren in het verminderen van externaliserende en internaliserende problemen en in het verbeteren van zelfvertrouwen en schoolprestaties. Deze bevindingen ondersteunen de eerdergenoemde aannames.

In een quasi-experimentele studie onderzocht Anouk Spruit vervolgens de effectiviteit van AJB. In dit onderzoek participeerden 368 jongeren (88.4% man) tussen de 12 en 18 jaar met een risico op delinquentie. Deze sportinterventie, ontwikkeld door het Ministerie van Veiligheid en Justitie, is bedoeld voor adolescente jongens die praktijkonderwijs en VMBO-basis en -kader vol-

gen en die woonachtig zijn in wijken met relatief veel criminaliteit. De 248 deelnemers aan de interventiegroep (120 jongeren zaten in de controlegroep) werden in *sport clinics* door professionele atleten aangemoedigd om mee te doen met AJB. Na het tonen van interesse hierin werden ze aangemeld bij samenwerkende, lokale sportclubs, waar ze gemiddeld twee keer per week deelnamen aan indoor en outdoor trainingen door coaches die geselecteerd waren op hun vaardigheid in het omgaan met de doelgroep en het kunnen vervullen van een voorbeeldfunctie. Tijdens de training was er gerichte aandacht voor de gedragsproblematiek van de deelnemers. Het doel van de training was een veilige omgeving te creëren, met positieve onderlinge relaties en duidelijke richtlijnen over gewenst en ongewenst gedrag. De primaire uitkomstmaat van dit onderzoek was jeugddelinquentie, gemeten middels officiële politieregistraties. Risico- en beschermende factoren voor delinquentie, specifiek gedragsproblemen, agressie, omgaan met groepsdruk, sociaal gedrag en werkhouding op school, vormden de secundaire uitkomstmaten. Deze werden gemeten middels vragenlijsten die de jongeren en hun leerkrachten op drie momenten invulden: meteen na de start van de interventie, een half jaar na de start van de interventie en een jaar na de start van de interventie. Wat betreft jeugddelinquentie bleek dat zestien maanden na de start van de interventie, minder jongeren uit de interventiegroep dan de controlegroep een registratie als verdachte hadden. Ook was het gemiddeld aantal registraties lager in de interventiegroep dan in de controlegroep. Deze resultaten suggereren dat AJB effectief was in het terugdringen van jeugddelinquentie. Hoewel er op de secundaire uitkomstmaten wel sprake leek van kleine interventie-effecten waren deze niet significant. Een mogelijke verklaring hiervoor is volgens Spruit dat de onderzoeksgroep niet voldoende groot was om kleine effecten te detecteren. Ook bestaat volgens Spruit de mogelijkheid dat de gunstige ef-

fecten van de interventie op indirecte wijze ook invloed hebben gehad op de jongeren in de controlegroep, bijvoorbeeld via een verbeterd schoolklimaat of positievere *peer* interacties.

In haar laatste studie onderzocht Spruit welke kenmerken van jongeren, coaches en de sportcontext geassocieerd werden met vermindering van risicofactoren en versterking van protectieve factoren van delinquentie door AJB. Hiervoor gebruikte zij gegevens van 155 jongeren die deelnamen aan de interventiegroep, hun leerkrachten en coaches. Deze jongeren vertoonden een jaar na de interventie minder gedragsproblemen, hadden minder autoriteitsproblemen, minder vrienden met delinquent gedrag, ervoeren minder *peer pressure* en konden zich hier beter tegen verweren en vertoonden meer pro-sociaal gedrag en betrokkenheid bij school dan bij de start van de interventie. Alleen op agressie werd er geen verandering over de tijd geconstateerd. Verandering in risico- en beschermende factoren voor delinquentie werd voorspeld door verschillende kenmerken van jongeren, coach en context. Bijvoorbeeld, jongeren uit het praktijkonderwijs lieten een sterkere verandering zien op verschillende factoren dan jongeren van het VMBO-basis en -kader. Motiverend gedrag van de coach hing samen met een sterkere reductie in agressie. Wat betreft context werd gevonden dat een betere kwaliteit van het socio-morele klimaat op de vereniging samenhang met een sterkere reductie in gedragsproblemen.

Spruit concludeert op basis van haar onderzoek dat er groeiend empirisch bewijs is dat sportinterventies een positieve ontwikkeling van jongeren kunnen stimuleren, waardoor er met voorzichtig enthousiasme naar sportinterventies gekeken kan worden. Belangrijke aspecten voor effectieve sportinterventies lijken de voorwaarden waaronder deze uitgevoerd worden, zoals de kwaliteit van het sportklimaat en de aanpak van de coaches. Ze benadrukt daarom de noodzaak van een zorgvuldige ontwik-

keling en implementatie van sportinterventies ter voorkoming van jeugddelinquentie.

Concluderend

Het is geen verrassend onderzoeksresultaat dat een aanpak die zich richt op meerdere domeinen het meest veelbelovend lijkt te zijn in de preventie van jeugddelinquentie en zorgproblematiek. Bij een dergelijke multi-systematische benadering zouden scholen en sportclubs echter een meer prominente rol kunnen spelen. Assink beschrijft dat er een behoorlijk sterk verband bestaat tussen schoolproblemen zoals spijbelen en drop-out en jeugddelinquentie, en dat er mogelijk een drop-out of spijbelrisicotaxatie instrument voor gebruik op scholen zou kunnen worden ontwikkeld. Met een dergelijke inschatting zou er misschien preventieve hulp geboden kunnen worden. Wellicht dat jongeren met een bepaald risico een sport-interventie programma aangeboden kan worden dat voldoet aan de door Spruit geschetste voorwaarden van een positief sportklimaat en gekwalificeerde coaches. De ouders van de jongeren zouden daar wellicht ook bij betrokken kunnen worden.

Eén en ander doet denken aan 'de IJslandse aanpak' van middelengebruik, waarbij preventief werd ingezet op het beiden van sportmogelijkheden, voldoende activiteiten na school en het betrekken van ouders die weten wat de kinderen doen, plus een wettelijke avondklok die het verbiedt dat kinderen tussen de 13 en 16 jaar na 22.00 (in winter) of 00.00 (in zomer) buiten zijn (onder leiding van Inga Dóra Sigfúsdóttir). Het middelengebruik bij IJslandse jongeren is sinds de aanpak gedaald, maar ook in andere landen zien we een daling. Deze daling lijkt samen te hangen met het toegenomen besef bij ouders, maar ook bij beleidsmakers, dat middelengebruik schadelijk is voor de ontwikkeling van kinderen (De Looze e.a., 2014) en gerelateerde inspanningen ontwikkeld vanuit dit besef, maar is mogelijk (ook) toe te schrijven aan de toename van online bezigheden van jongeren.

Overigens is het de vraag of programma's zoals de IJslandse aanpak ook uitvoerbaar en effectief zijn in minder geïsoleerd gelegen landen, met grotere inwonersaantallen en meer ongelijkheid. In die zin is de later ontwikkelde en meer internationaal georiënteerde aanpak op gemeentelijk niveau genaamd 'Youth in Europe' (onder leiding van Jón Sigfússon) interessant. Eén van de onderdelen van de IJslandse aanpak die het doeltreffendst leken – en wellicht ingezet zou kunnen worden bij bijvoorbeeld jongeren die via een risicotaxatie instrument op scholen geselecteerd worden – is een activiteitenkaart ter waarde van 35 duizend kronen (ruim 300 euro), die in te wisselen is bij elke sportclub, toneelvereniging of muziekschool. Ouders krijgen via voorlichtingsavonden op school bovendien allerlei adviezen (zoals: breng meer tijd door met je kind, weet waar je kind is, met wie, weet wie zijn of haar vrienden zijn). Bijna iedereen maakt gebruik van de gesubsidieerde activiteitenkaart. Vanuit het onderzoek van Spruit (2017) zou het dan wel van belang zijn om bij de betrokken clubs professionele begeleiders in te schakelen (die op positieve wijze aansluiting vinden bij de jongeren) en dat er een goed moreel klimaat op de vereniging (met wederzijds respect en vrij van middelen) heerst. Dit is ook gebleken uit de ervaringen van de ontwikkelaars van 'Youth in Europe'. Alles overziend is het een aanpak die aanspreekt en er wordt dan ook uitgekeken naar het wetenschappelijke bewijs voor de verwachte positieve effecten op het middelengebruik van de jongeren, en wellicht ook voor de preventie van schooluitval en delinquent gedrag bij jongeren.

Referenties

- D. A. Andrews, & J. Bonta, 'Rehabilitating criminal justice policy and practice', *Psychology, Public Policy, and Law*, 2010/16, 39-55.
- M. Assink, *Preventive risk assessment in forensic child and youth care*, Universiteit van Amsterdam: Proefschrift 2017.
- M. de Looze, E. Vermeulen-Smit, T.F.M. ter Bogt, S.A.F. Van Dorsselaer, J. Verdurmen, I. Schulten, R. C. M. E. Engels, & W.A.M. Vollebergh, 'Trends in alcohol-specific parenting practices and adolescent alcohol use between 2007 and 2011 in the Netherlands', *International Journal of Drug Policy*, 2014/25, 133-141.
- G. Fairchild, S. H. M. van Goozen, A.J. Calder, & I.M. Goodyer, 'Research review: Evaluating and reformulating the developmental taxonomic theory of antisocial behavior', *Journal of Clinical Psychology and Psychiatry*, 2013/54, 924-940.
- T. Hirschi, *Causes of delinquency*, Berkley, CA: University of California Press 1969.
- A. Spruit, *Keeping youth in play – The effects of sports-based interventions in the prevention of juvenile delinquency*, Universiteit van Amsterdam: Proefschrift 2017.

I. Wissink & H. Creemers